

KWANOSEMOLAO YA TRASTE

e hloma

TRASTE YA KIMOLLO YA MARELA (ASBESTOS RELIEF TRUST)

DITENG	Nomoro ya Letlakala
	KAROLO 1:
Matseno.....	4
1. Tihalošo le Tihathollo	4
2. Matseno	13
KAROLO II: Traste le Baswaredi	14
3. Tihomo le Baswaredi	14
4. Nepokgolo ya Traste	14
5. Mabaka a semolao	14
6. Baswaredi	14
6.1 Palo	14
6.2 Maatla a go thoma mošomo le thwalo ya bahlatlami	16
6.3 Polokego	17
6.4 Maikarabelo	17
6.5 Tshwaro ye maatla ka Baswaredi	17
6.6 Tlotšo	18
6.7 Go tloga mošomong	18
6.8 Baduladitulo	19
6.9 Dikopano	19
6.10 Khoramo	20
6.11 Go kgetha	21
6.12 Dipheto tšeo di sego tša dulelwa kopanong	21
6.13 Metsotso le retšistara	21
6.14 Ditshenyagalelo le ditefelo	21
6.15 Diakhaonte le dipego	22
7. Maatla a Baswaredi	23
8. Baholegi	26
9. Go rua le go ba mong wa matlotlo a Traste	26
10. Nako le phedišo	27

KAROLO III: Taolo ya difelo	27
11. Ditefelo ka Baswaredi	27
11.1. Ditefelo go tšwa go ditšhelete tša Traste	27
11.2. Malwetši	29
11.2.1. Bakgopedi ba mešomong le Bakgopedi ba Tikologong	29
11.2.2. Baboti ba Bakgopedi	30
11.2.3. Tšhupo ya go fetelwa	31
11.3. Tšhupo ya bolwetši	33
12. Dipeelano tša ditefelo tše dinngwe le tše dinngwe	35
13 Ditlamego tše di Dingwe tše Ikgethilego tša Baswaredi	40
14 Diporotšeke tša Setšhaba	44
KAROLO IV: Ditaba tša Mehutahuta	45
15. Molao o o bušago	45
16. Karolego	45
17. Dikarolo	45

KAROLO 1. Matseno

1. Ditlhalošo le Tlhathollo

1.1. Mantšu le dipolelo tše latelago di tla, ntle le ge go boletšwe goba di sa sepelelane le ka mokgwa wo di hwetšwago, ba le ditlhalošo tše latelago bile dipolelo tša gabo tšona di tla ba le ditlhalošo tša go sepelelana le tšona:

1.1.1. **“ACA”** - African Chrysotile Asbestos Limited, ke Khamphani ya setšhaba yeo e hlomilwego go ya ka melao ya Rephapoliki ya Afrika Borwa ka fase ga nomoro ya boingwadišo ya 1944/017008/06, goba mohlatlami o mogwe le o mongwe wa ACA;

1.1.2. **“BAM”** Bolwetši bja go amana le Marela;

1.1.3. **“Bolwetši bja go amana le marela”**

Mesothelioma, kankere ya maswafo ya go amana le marela, aspestosisi, go kokomoga ga maswafo ga go amana le marela, goba enngwe ya tšona go ya ka mokgwa go tla bego go le ka gona.

1.1.4. **“Kankere ya maswafo ya go amana le marela”**

ya megala goba ya go kokomoga go amana le marela” goteee le go kokomoga gabedo ga maswafo,

1.1.5 **“Balekodi ba dipuku”**

balekodi ba dipuku ba Trase nako le nako; Balekodi ba peleng e tla ba batee ba Deloitte & Touche, KPMG, PriceWaterHouse-Coopers gaba Ernst & Young;

- 1.1.6 **“Baholegi”** Batho bao go bolelwago ka bona go temana ya 8;
- 1.1.7 **“Brasg”** Stanley Brasg & Associates inc, feme ya boramolao ya 118 Ivy Road, Norwood, Johannesburg, goba mohlatlami o mongwe le o mongwe wa Brasg;
- 1.1.8 **“KTMM”** Komosasa waTefelo ya Malwetši a Mošomong yo a thwetšwego ya go ka MTDMM;
- 1.1.9 **“MTDMM”** Molawana wa Tefelo ya Dikgobalo le Malwetši a Mošomong, molawana wa 130 wa 1966 (go ya ka ge o fetošitšwe nako le nako, goba mohlatlami wa wona);
- 1.1.10 **“Kwanosemolao”** Kwanosemolao ye le dikoketšo, dišetule goba tšeo di kgorameditšwego go yona;
- 1.1.11 **“MBM”** Mokgatlo wa Boditšhabatšhaba wa Mediro;
- 1.1.12 **“Bakgopedi ba Tikologo”** Motho yo a dutšego lefelong la Mošomo le le Amegago e bile a bo lawa ke BAM ka ge go hlalošitšwe go temana ya 1.2.1;
- 1.1.13 **“Baboti ba Bakgopedi”** Baboti le/goba bašomiši ba bohwa bja batho bao go akaretšwa le bao ba hlokofetšego ka lebaka la meso thelioma goba kankere ya maswafo ya go amana le marela yeo e

hweditšwego ka lbaka la
mošomo goba tikologo yeo e nago le
lerole la marelana a Mošomo wo o
Amegago nakong ya mengwaga e 3
pele ga go ingwadiša ga dikgo pelo tša
bona;

1.1.14 **“Bahlomi”**

ba bangwe le ba banngwe ba Gencor,
Gefco le Msauli;

1.1.15 **“Gefco”**

Khamphani ditšhelet le ya Thlohlomišo
ya Griqualand Khamphani ya setšhaba
yeo e hlomilwego go ya ka melao ya
Rephapoliki ya Afrika Borwa ka fase
ga nomoro ya boingwadišo ya
1970/011100/06, goba mohlatlami o
mongwe le o mongwe wa Gefco;

1.1.16 **“Lekoko la Gefco”**

ye nngwe le ye nngwe ya peleng goba
ya bjale yeo e thušanago thwi goba ka
mokgwa o mongwe le Gefco le /goba
dikhamphani tše kwanago le yona le
balaodi ba yona ba peleng goba ba
bjale goba ba nakong ye e tlogo
le/goba bahlankedi le/goba bašomi
le/goba baabelwadišere go gongwe le
go gongwe lefaseng nako le nako (go
akaretšwa Hanova) goba ye nngwe ya
tšona, go ya ka mokgwa wo go tla
bego go le ka gona;

1.1.17 **“Pheto ya Gefco”**

Karolo ya Kwano ya Pheto (Karolo III)
yeo e phetago dikgohlano gareng ga
Bakgopedi bao ba nago le Ditokelo
bao e lego karalo ya Kwano ya Pheto
le Gefco le Hanova tšeo di amanago
le, di tšwago go goba di sepelelanago

le go welwa ke lerole la marela gaba go fetelwa ke BAM go ya ka dipeano le mabaka tšeo di beilwego ka go Kwano ya Pheto;

1.1.18 “Tšhelete ya Pheto ya Gefco”

Ke tšhelete yeo e tla lefšago ke Gefco go Traste go ya ka dipeelano tša pheto ya Gefco, difiwa tše nnyane tša ditshenyagalelo tšeo go dumelwanego ka tšona ka go Kwano ya Pheto;

1.1.19 “Gencor”

Gencor Limited, khampani ya setšhaba yeo e hlomilwego go ya ka melao ya Rephapoliki ya Afrika Borwa ka fase ga nomoro ya boingwadišo ya 1895/001232/06, goba mohlatlami wo mongwe le o mongwe wa Gencor;

1.1.20 “Lekoko la Gencor”

Ye nngwe le ye nngwe ya peleng goba ya bjale yeo e thušanago thwii goba ka mokgwa o mongwe le Gencor le/goba dikhamphani tše kwanago le yona le balaodi ba yona ba peleng goba ba bjale goba ba nakong ye e tlogo le/goba bahlankedi le/goba bašomi le/goba baabelwadišere go gongwe lefaseng nako le nako goba ye nngwe ya tšona, go ya ka mokgwa wo go tla bego go le ka gona;

1.1.21 “Pheto ya Gencor”

Karolo ya Kwano ya Pheto (Karolo II) yeo e phetago dikgohlano gareng ga, gareng ga tše dingwe Bakgopedi bao ba nago le Ditokelo bao e lego

karolo ya Kwano ya Pheto le Gencor tšeo di amanago le, di tšwago goba di sepelelanago leba le moo go nago ba go lerole la marela goba go fetelwa ke BAM go ya ka dipeelano le mabaka tšeo di beilwego ka go Kwano ya Pheto;

1.1.22 “Tšhelete ya Pheto ya Gencor”

Ke tšhelete yeo e tla lefšago ke Gencor go Traste go ya ka dipeelano tša pheto ya Gencor, difiwa tše nnyane tša ditshenyagalelo tšeo go dumelelwanego ka tšona ka go Kwano ya Pheto;

1.1.23 “Hanova”

(i) Hanova Mining Holdings (Proprietary) Limited, khamphani ya phoraebete yeo e hlomilwego go ya ka melao ya Rephapoliki ya Afrika Borwa ka fase ga nomoro ya boingwadišo ya 1988/04021/07, goba mohlatlami o mongwe le o mongwe wa Hanova;

(ii) Hanova Management Services (Propriety) Limited, khamphani ya phoraebete yeo e hlomilwego go ya ka melao ya Rephapoliki ya Afrika Borwa ka fase ga nomoro ya boingwadišo ya 1978/004365/07 yeo e nago le lefelo la yona le legolo la mošomo Everite House, 20 De Korte Street, Braamfontein, goba mohlatlami o mongwe le o mongwe wa yona;

(iii) Hanova Investment CC, Koporase ye e ikemego yeo e hlamilwego go ya

ka melao ya Rephapoliki ya Afrika
Borwa ka fase ga nomoro ya
boingwadišo ya CK1988/019314/23 e
bile e na le lefelo la yona le legolo la
mošomo Everite House, 20 Dekorte
Street, Braamfontein, goba mohlatlami
o mongwe wa yona;

1.1.24. “TMGK”

Tomokerafi ya Maemo a Godimo yeo e
lego Khomphuteng;

1.1.25. “Kubari”

Herman Kubari, monna yo a
hlokofetšego yoo, pele a hlokofala, a
dutšego 396 Mocwari Street,
Mothibistadt, Profeseng ya Bokone
Bophirima;

1.1.26“Lombaard”

Coert Johannes Lombaard, monna yo
a hlokofetšego yoo, pele a hlokofala, a
dutšego 133 Alberton, Gauteng;

1.1.27“BKMM”

Biro ya Kalafo ya Malwetši a
Mošomong;

1.1.28“Msauli”

Msauli Asbes Beperk, khamphani ya
setšhaba yeo e hlomilwego go ya ka
melao ya Rephapoliki ya Afrika Borwa
ka fase ga nomoro ya boingwadišo ya
1951/01937/06, goba mohlatlami o
mongwe wa Msauli;

1.1.29“Lekoko la Msauli”

Ye nngwe le ye nngwe ya peleng goba
ya bjale yeo e thušabago thwii goba ka
mokgwa o mongwe le Msauli le/goba
dikhamphani tše kwanago le yona go
akaretšega le BAM) ba yona ba

peleng goba ba bjale goba ba nakong ye e tlogo le /goba bašomi le/goba ba nakong ye e tlogo le/goba bašomi le/goba baabelwadišere go gongwe le go gongwe lefaseng nako le nako, goba ye nngwe ya tšona, go ya ka mokgwa wo go tla bego go le ka gona;

1.1.30“Pheto ya Msauli”

karolo ya Kwano ya Pheto (Karolo IV) yeo e phethago dikgohlano gareng ga Bakgopedi bao e lego karolo ya kwano ya pheto le Msauli le BAM tšeo di amanago le, di tšwago goba sepelelanago le go goba le moo go nago lerole la marela goba go fetelwa ke BAM go ya ka dipeelano le mabaka tšeo di beilwego ka go Pheto;

1.1.31“Tšhelete ya pheto ya Msauli”

ke tšhelete yeo e tla lefšago ke Msauli go Traste go ya ka dipeelano tša pheto ya Msauli, difiwa tše nnyane tša diitshenyagelelo tšeo go dumelelwanego ka tšona ka go Kwano ya Pheto;

1.1.32“Ncheyagae”

Piet Lentikele Ncheyagae, monna yo a hlokofetšego yoo, pele a hlokofala a dutšego mmileng wa 100 Skinnington, Danielskuil, Kapa Leboa;

1.1.33 “NNS”

Nthuli Noble and Spoor Inc, feme ya boramolao le dinamelwa yeo lefelo la yona le legolo la mošomo le le go mmileng wa 35 Hendrik Potgieter, goba mohlatlami o mongwe wa NNS;

- 1.1.34 **“Bakgopedi ba Mošomong”** Motho yo a thwetšwego mošomong wo o Amegago e bile a bolawa ke BAM go ya ka ge go hlalošitšwe go temana ya 11.2.1;
- 1.1.35 **“MMMM”** Molawana wa malwetši a meepong le mešomong, molawana wa 78 wa 1973 (ka ge o fetošwa nako le nako, goba mohlatlani o mongwe);
- 1.1.36 **“Nepokgolo”** Nepokgolo ya Traste ka ge go hlalošitšwe temaneng ya 4;
- 1.1.37 **“Mokgopedi yo a nago le Maswanedi”** Mokgopedi o mongwe wa mošomong, mokgopedi o wa tikologong go ba Mmoti wa Mokgopedi, goba o mongwe wa bona go ya ka mokgwa wo go tla bego go nyakega (go sa aka retšwe o mongwe le o mongwe wa Bakgopedi ba Kapa ka ge go hlalošitšwe ka go Pheto ya Kapa) ka ge go bontšhitšwe go ya pele temaneng ya 11;
- 1.1.38 **“Mešomo ye e Amegago”** Ye nngwe ya mešomo ya ye nngwe ya Lekoko la Gencor, lekoko la Gefco le/goba lekoko la Msauli, go ya ka mokgwa wa go tla bego go le ka gona, Nakong ya 1965 go fihla 1988;
- 1.1.39 **“Nako ye e Amegago”**
- 1.1.40 **“Kwano ya Pheto”** Kwano ya pheto yeo e tsenetšwego magareng ga, Gencor, Gefco, NNS, Msauli, ACA, Hanova le palo ya bakgopedi bao ba nago le Maswanedi yeo e phetago dikgohlano ka moka gareng ga bona tšeo di amanago le di

tšwago go goba di amanago le go ba le mo go nago lerole la Marela goba go fetelwa ke BAM go ya ka dipealano le mabaka tšeo di beilwego ka go kwano yeo, kwano yeo e akaretšago Pheto ya Gencor, Pheto ya Gefco le Pheto ya Msauli;

1.1.41 **“Traste”**

Traste ya kimollo ya marela, yeo e hlomilwego go ya ka kwanosemolao ye;

1.1.42 **“Baswaredi”**

Batho bao ba thwetšwego bjalo ka baswaredi ba Traste, nakong ya bjale, go ya ka temana ya 6.

- 1.2 Ka mo gare ga kwanosemolao ye, mantšu ao a bontšhago bong bja bonna a tla akaretša bong bja tshadi le bjo bo lego magareng le ka mokgwa o mongwe.
- 1.3 Ge e le gore tlhalošo e nngwe e tliša ditokelo le ditshwanelo tše kwalago go mokgatlo ka mo kwanosemolaong, ditokelo le ditshwanelo tšeo di tla pheta-gatšwa tša ba tša gapeletšwa ka ge go lebeletšwe lebaka la gore di hwetšwa ka gare ga tlhalošo.
- 1.4 Mo e lego gore palo ya matšatši a itšego a beilwe ka mo kwanosemolaong, matšatši ao a tla balwa go sa akaretšwe la mathomo e fela go akaretšwa la mafelelo, ntle le ge letšatši la mafelelo ele mokibile, Sontaga goba letšatši la setšhaba la go ikhutša la Rephapoliki ya Afrika Borwa, ka mabakeng a letšatši la mafelelo e tla ba leo le latelago leo e sego mokibelo, Sontaga goba letšatši la setšhaba la go khutša.
- 1.5 Mafokwana ka mo kwanosemolaong ye a tla ba le tlhalošo ye e swanago le ya dišetule goba ya dikoketšo go kwanosemolao ye tšeo tšona ka botšona di se nago ditlhalošo tša tšona.

- 1.6 Go fela ga nako goba go fediša ga Kwanosemolao ye go ka se ame difiwa tša kwanosemolao ye tšeo di go hlalošitšwego gore di tla šoma le ka moraga ga go fela ga nako goba go fediša ga yona, goba ge go kgonega tša swanela go šoma ka morago ga go fela ga nako goba go fediša, go sa lebelelwe gore mafoko ao a amegago wona ka boona ga a hlaloše se.
- 1.7 Dihlogo tša kwanosemolao ye ke tša go nolofatša fela le gona di tla hlokomologwa ge go hlathollwa Kwanosemolao ye.

2. Matseno

- 2.1. Batšeakarolo ka go Kwano ya Pheto ba kwane go pheta ka moka le la mafelole ntle le kamogelo ya maikarabelo ka Gencor, goba leloko le lengwe le le lengwe la ka lekoko la Gencor, Gefco, goba leloko le lenngwe le le lengwe la lekoko la Gefcor, Msauli, leloko le lengwe la lekoka la Msauli, ACA le Hanova, dikgohlano ka moka gareng ga bona tšeo di amanago le, di tšwago go goba di amanago le go ba el moo go nago le lerole la marela goba go fetelwa ke BAM ka dipeelano le maemo tšeo dibeilwego ka go Kwano ya Pheto.
- 2.2. Bjalo ka karolo ya dipeelano tša Kwano ya Pheto, go kwanwe gore Traste e tla hlongwa go hlokomela difiwa tša tefelo ya Bakgopedi bao ba nago le maswanedi mabapi le diBAM, bjale Bathomi ba nyaka go hloma Traste go kgontšha tshepetšo ye.
- 2.3. Mabapi le se, Traste e a hlongwa go ya ka, go ithekgile ka, go lebeletšwe dipeelano le maemo ao a beilwego ka mo fase.

KAROLO II: Traste le Baswaredi

3. Tlhommo ya Traste

- 3.1. Traste ye e hlomilwego go ya ka kwanosemolao ye e tla tsebja bjalo ka Traste ya kimollo ya marela.
- 3.2. Bathomi ba hloma Traste mongwe le mongwe a fa Baswaredi R100 ka bobona, yeo e ka se fetolwego.

4. Nepokgolo ya Traste

- 4.1. Nepokgolo ya Traste ke go tliša tefelo ya Bakgopedi bao ba nago le Maswanedi mabapi le diBAM ka botlalo ka mokgwa wa go loka le wo o šomago gabotse go ya ka mo go kgonegago, go hlokometšwe, gareng ga tše dingwe:
  - 4.1.1 Tšhelete ya pheto yeo e amogetšwego ke Traste;
  - 4.1.2 Bophelo bja Traste; ke
  - 4.1.3 Palo ya nnete le yeo go bonwago gore e ya tlišwa ya dikgopelo, goba yeo e tla tlišago go Traste to lefelwa.

5. Mabaka a semolao

- 5.1. Traste e tla ba le mabaka le maatla ao a fiwago motho yo a kgethilwego wa semolao go ya ka melao ya Rephapoliki ya Afrika Borwa.
- 5.2. Traste e ka suwa goba go suiwa ka leina la yona.

6. Baswaredi

6.1. Palo

- 6.1.1 Go ya ka ditlhlalošo tša Temana ya 6.1.2. ka gare ga dikgwedi tše 3 tša boingwadišo bja Traste, palo ya Baswaredi ka ofising e tla okeletšwa go 5, e kgethwa ka mokgwa o o latelago:

6.1.1.1 Baswaredi ba babedi ba tla kgethwa ke NNS ba ema sebakeng sa palo ya Bakgopedi bao ba nago le Ditshwanelo go ya tšhalomorago ya molao woo Traste e hlomilwego ka wona (ka ge o beilwe ka botlalo ka go kwana ya Pheto);

6.1.1.2 Moswaredi o tee o tla kgethwa ke Gencor goba mokgatlo o mongwe le o mongwe o o kgethilwego ke Gencor;

6.1.1.3 Moswaredi o tee o tla kgethwa ke Gefco le Msauli, mola;

6.1.1.4 Moswaredi o mongwe go tla dumelelwana ka yena ke NNS, Gencor, le Gefco le Msauli. Moswaredi o e tla ba motho wa mangwalo a a profeshene le/goba moitemogelo aoi a amago le tshepedišo ya Traste ye. Motho yo e tla ba **Moswaredi wa Mathomo** e bile o tla šoma bjalo ka modulasetulo wa lebakanyana (go fihla nakong yeo Baswaredi ka moka ba tla bego ba thwetšwe ba ba kgetha modulasetulo go ya ka moo go hlalošitšwego go 6.8) e bile o tla ba le maikarabelo a go hlokomela ditaba ka moka tša tshepetšo go akaretšwa go bulwa ga diakhaonte tša tša pankya ya Traste. Ge kwano ye e ka pala, Moswaredi o tla kgethwa ke modulasetulo wa khansele ya Para ya Johannesburg goba mohlatlami o mongwe wa yona;

6.1.2. Go phema go hloka bonnete, maatla a go kgetha go go bolelwago ka gona ka mo godimo ke a bjako. Le ge go le bjalo, ditokelo tše tšwelago pele tša go kgetha le/goba go thwala ga Moswaredi/Baswaredi go tla laolwa (lebakeng la Gencor, Gefco le/goba Msauli) tefelo ya bona ya tšhelete ya pheto, gape go tla laolwa ke tše latelago:

6.1.2.1. Maemo a boitlamo ao a beilwego go ditemana tša 3.1., 5.1.2 le tša 7.1.2 a kwano ya pheto a a tšwelela (Ke gore molawana woo o sa tlemego wa Gencor woo o akantšwego ga o fetšwe nako e nngwe le e nngwe ka la 30 June 2003 goba nakong ye e tlogo yeo e go tlogo dumelelwana ka yona magareng ga Gencor le NNS) e bile baswaredi bao ba thwetšwego ka mokgwa woo ba tla leboga mošomo ge Traste e tswalelwa ka ge go hlalošitšwe ka temaneng ya 10.2;

6.1.2.2. Ge maemo a boitlamo ao a beilwego go Temana ya 5.1.1 a Kwano ya Pheto a tšwelela le ge maemo a boitlamo ao a beilwego ka go Temana ya

3.1, 7.1.1. Le tša 7.1.2 a kwano ya Pheto a sa tšwelele, gona ditokelo tseo di tšwelagopele tša Gedco tša go kgetha Moswaredi (le Msauli) ka ge go filwe go 6.1.1.3 le ditokelo tša yona tša go kwan a le Moswaredi ka ge go hlalošitšwe go 6.1.1.4, di tla fela,

6.1.2.3 Ge boemo bja boitlamo bjo bo beilwego go Temana ya 7.1. bja kwano ya Pheto bo tšwelela le ge maemo a boitlamo ao a beilwego ka Temana ya 3.1, 5.1.1 le tša 5.1.2 a kwano ya Pheto a sa tšwelele, goan ditokelo tša Msauli tša go kgetha Moswaredi (le Gefco) ka ge di hlalošitše go 6.1.1.3 le e bile ditokelo tša yona tša go kwana le Moswaredi ka ge go hlalošitšwe go 6.1.1.4, di tla fela;

6.1.2.4 Ge maemo a botlamo ao a beilwego go temana ya 5.1.1. le tša 7.1.1. a kwano ya pheto a tšwelela, gona ditokelo tša Gefco le tša Msauli tša go kgetha moswaredi go lebeletšwe ditlhalošo tša 6.1.1.3 di tla fela, ditokelo tša tšona tša go kwana ke moswaredi go lebeletšwe ditlhalošo tša 6.1.14. di tla fela. Ge moswaredi a ile a kgethwa go lebeletšwe ditlhalošo tša 6.1.13 pele ga ge maemo a boitlamo go 5.1.1. le 7.1.1. a Kwano a Pheto a tla tšwelela, moswaredi woo o tla leboga mošomo ka bjako ge maemo a boitlamo a tšwelela, ka lebaka le, palo ya Baswaredi e tla fokotšwa ka mo go kgonegago.

6.2. Maatla a go thoma mošomo le thwalo ya bahlatlami

6.2.1. Ge nakong ya mengwaga e 2 ya go ba gona ga Traste, Moswaredi o mongwe o leboga mošomo goba o tlošwa mošomong go ya ka dipeelano tša 6.6 le tša 6.7, moswaredi o mongwe o tla kgethwa ke mokgethi woo o kgethikego moswaredi yo a ntšhwago go ya ka ditlhalošo tša le go ya ka dipeelano le maemo ao a beilwego ka mo go kwanosemolao.

6.2.2. Ge morago ga mengwaga e 2 ya go ba gona ga Traste, Moswaredi o mongwe o leboga mošomo goba o tlošwa mošomong go ya ka dipeelano tša 6.6 le tša 6.7, moswaredi wa mohlatlami o tla kgethwa ke baswaredi bao ba šetšego e fela morago ga go rerišana le batho bao ba kgethilego moswaredi (Baswaredi) yo sekgoba sa gagwe seo se bulegilego ba se tlatšago.

6.2.3. Mohlatlami o mongwe le o mongwe yoo a thwetšego go ya ka dipeelano tša temana ya 6.2.3. bjalo ka moswaredi o tla, morago ga ngwala kamogelo ya thwalo, a fiwa a ba a laolwa ke maatla le mešomo ya moswaredi yoo a thwetšwego go ya ka kwanosemolao ye.

6.2.4. Ga go na le moswaredi yo a dumeletšwego go kgetha moswaredi o mongwe, mohlatlami wa gagwe, goba motho go šoma mešomo ya gagwe le go phetagatša maatla a gagwe bjalo ka moswaredi legatong la gagwe ntle le motho yoo a kgethilwego ke moswaredi wa mohlakanelwa go ya ka karolo ya 6(4) ya molawana wa taolo ya diphahlo tša Traste.

6.3. polokego

Baswaredi ba ka se kgopelwe gore ba tliše baleti ba dikgoro go ya ka thwalo ya gagwe bjalo ka moswaredi goba tiragatšo ya mešomo le maatla a bona ka fase ga kwanosemolao ye.

6.4. maikarabelo

Ntle le ge kgopelo e sa tlišwe ke go hloka tlhokomelo, bomenetša goba tshenyo ka boomo ge go diragatšwa mešomo le tšhomišong ya ditokelo le maatla ka fase ga kwanosemolao ye go lebeledišiša maemo a tlhokomelo, mafolofolo le tše ba tšeo di ka holofelwago go motho yoo a laolago ditaba tša batho ba bangwe.

6.4.1. Ga gona le moswaredi yoo a ka bago le maikarabelo a taba ye itšego yeo e diragetšego Traste goba moholegi, go sa lebelele mabaka,

6.4.2. Go lebeletšwe pele ga dikgopelo tša baholegi, baswaredi ba tla lefelwa ke Traste go kgopelo ye nngwe le ye nngwe yeo e dirwago kgahlanong le yona yeo e tlišwago ke goba e amana ka mokgwa o mongwe le tiro goba tlogelo nakong ya ge go sepedišwa Traste.

6.5. tšhomišo ya maatla ka Baswaredi

Ka dinako tšohle, baswaredi ba tla kwana ba ba ba obamela ditlhalošo tša kwanosemolao ye ge ba šomiša maatla a bona.

6.6. tlošo

6.6.1. Motho o tla tlošwa go ba moswaredi ge e le gore motho yoo:

6.6.1.1 bjalo ka motho wa tlhago, a amogwa, ka nakong ya lebakanyana goba la bofelo goba ge a ile a palelwa ke go lefe dikoloto ka ge go hlalošitšwe ka go molawana wa go se lefe dikoloto, wa 1936 wo o fetotšwe;

6.6.1.2 bjalo ka motho wa molao, a ile a amogwa kgwebo ya gagwe (nakong ya lebakanyaka goba la bofelo) moo e lego gore molaodi wa semolao, khureithara goba molaodi a ile a thwalwa go laola jgwebo le ditaba tša gagwe goba ge kgopelo e dirilwe goba e le kgauswi le go dirwa gore kgwebo yeo e se hlwe e ngwadišitšwe ka yena, ge a šetše goba a le kgauswi le go tsenela peakanyo ya kwano le mokolotiwa wa gagwe goba peakanyo ya thulagany le maloko a mokolotiwa go ya ka dipeelanon tša karolo ya 311 tša molawana wa dikhamphani, tša 1973;

6.6.1.3 bjalo ka motho wa tlhago, a gafa goba a palelwa ke go laola ditaba tša gagwe;

6.6.1.4 a ile a dira molato wa go swana le go hloka nnete ka fase ga melao ya naga e nngwe le ye nngwe;

6.6.1.5 a leboga mošomo nakong yeo e sa fetego dikgwedi tše 4 tša tsebišo ya go ngwalwa go Baswaredi bao ba šetšego.

6.7 go tlogela mošomo

6.7.1 Moswaredi o tla tlogela mošomo:

6.7.1.1 Ka bjako ge moswaredi a tlošwa go ba moswaredi go ya ka temana ya 6.6; goba;

6.7.1.2 Ge a kgopelwa go tlogela mošomo ke mokgatlo wo o mo kgethilego gore a thwalwe; goba

6.7.1.3 Morago ga ge nako ya tsebišo ya go tlogela mošomo ga moswaredi e fela, e fela ge moswaredi a ka fa dibeke tše 4 tša tsebišo ya go nwalwa ya go tlogela mošomo ga gagwe go Baswaredi bao ba setšego;

6.7.2 Moswaredi a ka se be le kgopelo kgahlanong le Traste, goba kgahlanong le makgatlo wo o kgopetšego go tlogela mošomo ga gagwe, go tšwa go gaba go amana le tlošo ya gagewe bjalo ka moswaredi.

6.8 baduladitulo

Baswaredi ba ka no kgetha modulasetulo le motlatšamodulasetulo nakong yeo e sego ya go feta ngwaga o tee go ya ka moo ba ka kgethago, goba ba mo kgethela kopano ye itšego. Modulasetulo le motlatšamodulasetulo ba ka se kgethe nakong ya ge sepheto se tšewa ke Traste.

6.9 dikopano

6.9.1 Baswaredi ba tla, nakong ye e sa fetego matšatši a 14 a tsebišo ya go ngwalwa, ba kopana;

6.9.1.1. Johannesburg, ntle le ge Baswaredi ba dumelelane ka mokgwa o mongwe;

6.9.1.2. go kopano kgothekgothe ya ngwaga ka ngwaga (yeo e tla bulelwago setšhaba) nakong ya dikgwedi tše 9 tša ngwaga wa ditšhelete o o felago moo e lego gore diakhaonte tša ngwaga o o fetilego wa ditšhelete di tla tlišwa go ka dumelwa le go amogelwa ke baswaredi; le

6.9.1.3. dinakong tšeo e lego gore baswaredi ba tla bonago go nyakega.

6.9.2 ge moswaredi o mongwe a bona gore go a nyakega gore baswaredi ba kopane, moswaredi woo o tla bitša kopano ka go dira tsebišo ya matšatši a 14 ya go ngwalwa go baswaredi ba bangwe. Tsebišo e tla bolelwa kopanong e bile ge go kgonega tsebišo yeo e tla sepela le metsotso ya kopano e fetilego.

6.10 khoramo

6.10.1 Nakong ya dikgwedi tše 3 tša go ngwadiša ga Traste khoramo kopanong ya Baswaredi e tla ba Baswaredi ka moka bao ba lego gona, morago ga nakong ye khoramo ya kopano ya baswaredi e tla ba bonyane Baswaredi ba 3 bao ba lego gona mo e lego gore o tee wa Baswaredi e tla ba Moswardi yo a kgethilwego ke Gencor goba Moswaredi yo a kgethilwego ke Gefco le Msauli (taba e le ge Baswaredi ba na le bonyane, Moswaredi o tee yo a kgethilwego ke Gencor goba Gefco le/goba Msauli)

6.10.2 Ge nakong ya metsotso e 60 morago ga nako yeo e beetšwego kopano, khoramo ga e gona, kopano e tla fegwa go ya letšatšing leo le sego ka fase ga matšatši 5 e bile le sego ka morago ga a 10 morago ga letšatšikgwedi la kopano yeo e fegilwego. Ge ka kopanong yeo e tšweditšwego pele khoramo e sa be gona nakong ye e beetšwego kopano yeo, Baswaredi bao ba lego gona ka moo kopanong yeo e tla ba khoramo. Letšatši le nako ya kopano yeo le tla bewa ke Baswaredi bao ba lego gona ka moo kopanong yeo e fegilwego pele ga ge e tla fegwa e bile tsebišo ya kopano ye e tšwetšwago pele e tla fiwa Baswaredi bao ba sego gona Kopanong ye e tšwetšwago pele di tla ba tšona tšeo di bego di swanetšego go bolelwa ka kopnanong yeo e bego e fegilwe fela.

6.11 go kgetha

6.11.1 Dipheto tša Baswaredi di tla laolwa ke kgetho ka bontši ya Baswaredi bao ba lego gona kopanong.

6.11.2 Ge go na le tekatekano ya dikgethi ge go dirwa dipheto tša Baswaredi, taba yeo e dirilego tekatekano ya dikgetho e tla išwa kopanong yeo Baswaredi ba tla bego ba le gona ka moka. Ge e le gore go sa na le tekatekano gape mabapi le taba ye, goba ge e le gore Baswaredi ga se ba kgona go tla kopanong ka moka go ya ka dipeelano tša temana ya 6.11.1, gona se se ra gore taba ye e gannwe.

6.12. Dipheto tšeo di sego tša dulelwa kopanong

Sepheto seo se ngwadilwego seo se thekgilwe e bile se saenwego ke Baswaredi ka moka se tla ba le maatla ao a swanago le ge se ntšhitšwe ka kopanong.

6.13 Metsotso le retšistara ya go tla kopanong

Moswaredi o mongwe le o mongwe o tla saena retšistara ya go tla kopanong (yeo e beakanthšhwago go ya ka dikopano tša Baswaredi) dikopanonong ka moka tša Baswaredi tšeo Moswaredi yoo a tlogo go tšona. Baswaredi ba tla swara metsotso ya dikopano tša bona ka moka . Metsotso, goba kopišo ya metsotso yeo e hlatsetšwego, yeo e saennwego ke modulasetulo goba ba babedi be Baswaredi bao ba tlilego kopanng, e tla ba bohlatse bja dikagare tša metsotso, go fihla ge se sengwe se bontšhitšwe.

6.14 Ditshenyagalelo le ditefelo

6.14.1 Baswaredi ba tla swanela go lefša ditshenyagalelo tša bona le tefelo ya bona ya ge ba šoma bjalo ka Baswaredi ke Traste.

6.14.2 Traste e tla a le maikarabelo a ditshenyagalelo ka moka tša yona, go

akaretšwa ntle le mellwane ditshenyagalelo tša ditsebi tšeo di thwetšwego go ya ka temana ya 7.2.4.

6.15 Diakhaonte le dipego

6.15.1 Baswaredi ba tla swara dipego tša nnete kamoka tšeo di amanago le dtaba tša Traste le tša tshepedišo ya ditšhelete tša Traste e bile ba tla lokiša ditatamente tša ngwaga le ngwaga tša akhaonte e bile ba tla bona gore dipego le diakhaonte di lekolwa ke Balekodi ba dipuku.

6.15.2. Diakhaonte tša Traste di tla bontšha gore tshepedišo le taolo ya Gefco/ tša Ditšhelete tša Pheto le Msauli le Ditšhelete tša Pheto tša Gencor di a aroganywa e bile di a fapantšhwa. Maikemišetšo a karoganyo ye ke go bona gore, ditšhelete tšeo di beilwego tša Bakgopedi bao ba nago le Maswanedi ba Mesothelioma le Kanakere ya maswafo yeo e amanago le marela, Tšhelete ya Pheto ya Gencor ga e šomišwe go lefa batho bao nakong ya ge ba thwetše ba bile mo go nago le lerole la marela go mošomo/mešomong yeo e amegago ka ntle ga nako yeo e amegago goba ka mokgwa o mongwe. Go tlaleletšeng fao, karoganyo e tla kgontšha go bea ga dipego tša nnete le tseo dinepagetšego ka maikemišetšo a go tla go bega ka ga dimpho tšeo di dirilwego go tšwa go Tšhelete ya phego ya Genco le Gefco le ya Msauli.

6.15.2 Baswaredi ba tla ntšha pegu ya ngwaga (yeo e tla bago tokumente ya setšhaba) yeo e tla akaretšago (e fela e sego ya go ba le magom go) ditatamente tšeo di lekotšwego tša ngwaga tša akhaonte, go tee le tshedimošo mabapi le:

6.15.3.1. Palo ya Bakgopedi bao ba nago le maswanedi bao ba hweditšego dimpho go tšwa go Traste ngwageng wo o fetilego;

6.15.3.2. Tšhelete ya dimpho ka moka tšeo di filwego, go akaretša ge e ba mpho yeo e dirilwego go tšwa go Tšhelete ya Pheto ya Gefco/Msauli goba Tšhelete ya Pheto ya Gencor; le

6.15.3.3. ditšhelete, ditshenyagalelo, ditefelo le megolo yeo e nyakilwego, e lefetšwego goba e hlotšwego ke goba legatong la Traste .

7 Maatla a Baswaredi

- 7.1. Go ya ka dithlalošo tša kwanosemolao ye, Baswaredi ba tla, gore ba fihlelele Nepokgolo ya Traste, ba le maatla ka moka a motho wa tlhago yoo a se nago le go tea lefapa go a karetšwa maatla a go suwa le go ka suiwa.
- 7.2. Gore ba kgone go phetagatša Nepokgolo, Baswaredi ba tla ba le maatla (go akaretša, ntle le magomo, maatla a manyane goba a bona ka moka), go kgona le tokelo tše di nyakegago tša go phetagatša Nepokgolo fela, go akaretša, ntle le magomo, maatla, go kgona le tokelo ya:
  - 7.2.1. Amogela dikgopelo ka moka go tšwa go Bakgopedi bao ba nago le Maswanedi bao ba kgonthišitšwego gore ba na le BAM mabakeng ao a beilwego ka mo gare ga Kwanosemolao ye;
  - 7.2.2. Go dira dimpho go Bakgopedi bao ba nago le Maswanedi bao ba nago le dilekanyo ka moka tšeo di hlalošitšwego ka mo Kwanosemolaong ye;
  - 7.2.3. Go amogela le go dumela dimpho, dipheo goaba dineelo go tšwa go mokgatlo o mongwe tša mabapi le ditshenyo le ditefelo tša BAM tšeo di fetetšego Bakgopedi bao ba nago le Maswanedi go ya ka dipeelano le maemo tšeo di bewago, go akaretša, ntle le bogomo, Tšhelete ya Pheto ya Gefco, Tšhelete ya Msauli ya Pheto le Tšhelete ya Pheto ya Gencor;
  - 7.2.4. Thwalo ditsebi, lefapeng le lengwe le le lengwe go ba kgontšha go phetagatša ditaello tša bona;
  - 7.2.5. Ba lefa ditshenyagalelo tša bona, le tefelo ya bona ya ge ba šoma bjalo ka Baswaredi;
  - 7.2.6. Lefa ditšhelete tšeo go hlalošitšwego ka tšona go 13.1.1. le go 13.1.2. ka fase go NNS,

7.2.7. Fa ditefelo tšeo go boletšwego ka tšona go temana ya 13.1.3, 13.1.14, 13.1.15 le 13.1.16 ka fase;

7.2.8. Obamela dipeelano tša Kwano ya Pheto;

7.2.9. Dira goba ya thekga diprotšeke tšeo di ikgethilego le mananeo ao go boletšwego ka ona go temana ya 14 ka fase;

7.2.10. Laola le go laela (go ya ka ditlhalošo tša kwanosemolao ye);

7.2.10.1. Tlhamo ya mekgwa ya taolo yeo e nyakwago ke Traste;

7.2.10.2. Tshepetšo yeo e ka latelwago ke Traste gore e tle e nyake dikgopelo tša maleba le sebopego seo dikgopelo di swanego go romelwa ka sona;

7.2.10.3 Tshepetšo ya go lekola dikgopelo;

7.2.10.4 Ka mokgwa o Traste e tla ikemišetšago go hlokomela ditefelo tša tlaleletšo go lefela ditshenyagalelo tša bakgopedi ge go dirwa dikgopelo, ga akaretša tlhokomelo ya go ba le phanele ya mekgatlo yeo e dumeletšwego yeo e tla dumelela tefelo ka mo go kgonegago. Baswaredi ba tla hloma maemo a tumelelo a phanele e nngwe le e nngwe, go akaretšwa e bile ntle le magomo a go bona gore moleloko (wa phanele yeo) gaa hwetše tefelo ya go šoma kgopela e nngwe le e nngwe (e ka ba e atligile goba aowa) yeo e swanetšwego Traste, e fela ge e le gore Traste e tla dira tefelo go tshwnyagalelo ya bakgopedi bao ba atlegilego, le go ya pele, gore mabapi le bakgopedi bao atlegilego bao ba sa thušwago go dira dikgopelo, ditshenyagalelo di ka se fete ditshenyagalelo tša bona tšeo di hweditšwego;

7.2.10.5 Tshepetšo ya tefelo ya dimpho goba ya ditefelo;

7.2.10.6 Ditaetšo tša go laola seroto (tšhelete ye e swanetšego go lefša) sa dikgopelo;

7.2.10.7 Dinyakišišo tšeo (go akaretšwa dinyakišišo tša phulego ya bolwetši le tša go dira dipalapalo) go ka nyakegago gore go fihlelelwe Nepokgolo;

- 7.2.10.8 Bogolo le maemo a thekgo ao a tla fiwago mananeo a setšhaba ao a hlalošwago ka mo kwanosemolaong ye;
- 7.2.11. Beeletša matlotlo a Traste goba karolo ye nngwe ka mokgwa o Baswaredi ba bonatgo go lokile. Ntle le go ganetšana le tše fetilego, ba tla swanela (ntle le magomo) ke go beeletša go letlotlo le lengwe, leo le ka šuthišwago, la go se šuthišwe, la mohlakanelwa goba leo e sego la mohlakanelwa, dišere dikhamphaning tša phoraebete le tša setšhaba, dipankeng le dihlongweng tše dingwe tša ditšhelete le mmušong, dipharasteitaleng le mebasepaleng go gongwe le go gongwe mo lefaseng. Ba tla swanela gape go fetola, go fapantša goba fihlelela peeletšo go ya ka bona le go beeletša gape (mašokotšo);
- 7.2.12. Go ya ka bona ba kopane ba šomiša maatla a go kgetha ao a beilwego go dišere le tše dingwe tšeo e lego tša Traste e bile di swerwego ke Khamphani ye nngwe le ye nngwe;
- 7.2.13. Amogela dimpho le ditefelo (bohwa) tšeo di dirilwego go Traste;
- 7.2.14. Hloma diTraste tše arogantšwego kudu go ya ka dipeelano tša kwanosemolao ye gore go be le kholego go baholegi le go fetišetša ditseno le/goba letlotlo go tšwa Trasteng ye go ya go Traste/diTraste tše arotšwego mo e lego gore Baswaredi ba bona gore, go ya ka bona, dikgahlego tša moholegi woo ka mo Trasteng di tla fela,
- 7.2.15. Tsenela dikonteraka;
- 7.2.16. Fa dikadimišo, dikholofetšo, ditšeelo bjalo ka peeletšo le go beekanyetša taba ya dikaranti tša pank; le
- 7.2.17. Go dumela, go laola le go dira dimpho tša ditšhelete tšeo tša tlaleletšo tšeo dika fiwago goba tša beelwa Traste ke o mongwe le o mongwe, go tla go lefa bakgopedi ba bangwe ba BAM go ya ka dipeelano le maemo ka moo Baswaredi ba ka kwanago ka gona, fela ge e le gore se ga se oketše kgethollo ya bakgopedi bao ba nago le ditshwanelo.

7.3. Baswaredi ba tla ba le maatla (e bile ba tlamega go šomiša maatla ao) go dira dilo ka moka le go saena ditokumente ka moka ge go nyakega go phetagatša ditlamego tšeo go bolelwago ka tšona go temana ya 13 ka fase.

8. **Baholegi**

8.1 Baholegi ba mathomo ba Traste e tla ba Bakgopedi bao ba nago le Maswanedi bophelo bja Traste ka moka. Go široga go hloka bonnete, dikholego tšeo e lego tša Baholegi ba mathomo le ka mokgwa o dikholego tšeo di tla fiwago, di tla laolwa go ya ka dipeelano tša kwanosemolao ye (Karolo III)

8.2 Bakgopedi ba Kapa (ka ge go hlalošitšwe ka go Kwano ya Pheto), bohwa bja bona le/goba baboti ba bona ga ba dumelelwe go tšea karolo ka mokgwa o mongwe le/goba bjalo ka baholegi ka fase/goba go ya ka Traste.

8.3 Go ya go fihleleng ga mafelelo a bophelo bja Traste, ge go na le letlotlo leo le šetšego ka Trasteng, Baholegi ba mašaledi (ba moago) a letlotlo le ditseno e tla mokgatlo o mongwe le o mongwe wa go holega (wa go se dire ditseno) woo nepokgolo ya wona ye nngwwe ye kgolo e lego tšwetšopele ya, kagoselegae ya bathogoba ditšhaba tšeo di amilwego ke meepo ya marela.

9. **Go rua le go ba mong wa matlotlo a Traste**

9.1. Go ya gantši ka ditlhalošo temana ya 7:

9.1.1. Matlotlo ka moka ao a hweditšwego le maikarabelo ka moka ao a hweditšwego ke Baswaredi ka maatla a bona bjalo ka Baswaredi, di tla apešwa Baswaredi ka maatla a bona, e bile di tla laolwa ke Baswaredi bjalo ka tšhelete ye e arotšwego, yeo e bitšwago tšhelete ya Traste, e fela ge e le gore tshepetšo le taelo ya Tšhelete ya Pheto ya Gencor e tla hlaolwa ya ba ya pharologanywa go tshepetšo le taelo ya Tšhelete ya Pheto ya Msauli/Gefco ka ge go beilwe go temana ya 6.15.2;

- 9.1.2. Go ya ka temana ya 9.1.1, matlotlo a Traste a ka mo ngwadišwa ka leina la Traste, ka leina la Baswaredi nakong yeo goba mokgethiwa wa Traste;
- 9.1.3. Baswaredi ba tla swara le go ba le tlhokomelo goba go dilo tša barekišetši, ditlabakelo ka moka goba tše dingwe tša leina goba ditokumente tše di amanago le goba tša Traste le mediro ya yona le go tšhelete ya Traste le/goba ditseno tša Traste; le
- 9.1.4. Matlotlo a Traste le ditseno tša Traste di tla rua ke Baswaredi, go ya ka maatla a bona, e bile baholegi ba ka se be le ditokelo tša go matlotlo ao le/goba ditseno tše, goba go di boloka bjalo ka tša Baholegi ba Traste.

10. Nako le phedišo

- 10.1. Traste e tla phela nako ya mengwaga e 25 go tloga letšatšing la boingwadišo ka Morena wa kgorotshekokgolo, e fela ge e le gore Baswaredi, ka go hlokomela Nepokgolo, e bile dikgahlego tša Baholegi ba mathomo le Baholegi ba mašaledi (ba morago) di ka no fokotša goba tša oketša bophelo bja Traste ka mengwaga e 5.
- 10.2. Ge maemo a tiišetšo a ditemana tša 3.1, 5.1.2 le 7.1.2 Kwano ya Pheto a hlaga, Traste e tla fedišwa ka bjako.

KAROLO III: Taolo ya Ditefelo

11. Ditefelo ka Baswaredi

11.1. Ditefelo go tšwa go ditšhelete tša Traste

- 11.1.1. Tšhelete ya Pheto ya Gencor yeo e lefetšwego go Traste e tla šomišwa ke Baswaredi go dira ditefelo go mehuta ya Bakgopedi ba ba nago le Maswanedi ba ba latelago:
  - 11.1.1.1 batho ka moka bao ba fetetšwego ke BAM le go palelwa ke go šoma gabotse ga maswafo bao Baswaredi ba kgotsofetšego gore ba ile ba ba mo go nago le lerole la marela Mošomong go ye nngwe ya Mešomo ya e Amegago fela Nakong ye e Amegago;

11.1.1.2 batho ka moka bao ba fetetšwego ke BAM le go palelwa ke go šoma ga botse ga maswafo bao Baswaredi ba kgotsofetšego gore ba ile ba ba mo go nago le lerole la marela tikologong (lefelong leo e sego la mošomo) kgauswi le ye nngwe ya mešomo ye e Amegago bao ba senago le histori ya go ba lefelong la mešomo leo le nago le lerole la marela ka nako ye nngwe;

11.1.1.3 batho ka moka bao ba ilego ba fetelwa ke mesothelioma goba kankere ya maswafo yeoo e amanago le maswafo bao Baswaredi ba kgotsofetšego gore ba ile ba ba le mo go nago le lerole la marela go Mošomo wo o Amegago gannyane Nakong yeo e Amegago le gannyane ka ntle ga nako ye e Amegago;

11.1.1.4 baboti ba batho bao ba hlokofetšego bao lehu la bona le hlotšwego ke mesothelioma goba kankere ya maswafo yeo e amanago le marela mo e lego gore Baswaredi ba kgotsofetše gore batho bao ba hlokofetšego ba be ba ile ba ba le moo go nago le lerole la marela mošomong wo o Amegago goba, ka mokgwa wo go ka bago ka gona, go ba tikologong yeo e nago le lerole la marela kgauswi le mošomo wo o Amegago e bile le bao ba se nago le histori ya go ba lefelong la mešomo leo le nago le lerole la marela ka nakong ye nngwe;

11.1.2. Tšhelete ya Pheto ya Gefco le/goba Tšhelete ya Pheto ya Msauli tšeo di lefilwego Traste ke Gefco le Msauli di tla šomišwa ke Baswaredi go dira ditefelo go:

11.1.2.1 Bakgopedi bao ba nago le Maswanedi bao ba fetetšwego ke BAM le go palelwa ke go šoma gabotse ga maswafo bao Baswaredi ba kgotsofetšego gore ba ile ba ba mo ga nago le lerole la marela mošomong go ye nngwe ya Mešomo ye e Amegago fela nakong ye e Amegago;

11.1.3. Bakgopedi bao ba nago le Maswanedi bao ba fetetšwego ke BAM le go palelwa ke go šoma gabotse ga maswafo (ntle le mesothelioma goba kankereya maswafo yeo e amanago le marela, bao Baswaredi ba kgotsofetšego gore ba ile ba mo go nago le lerole la marela go ye nngwe ya mešomo ye e Amegago gannyane nakong ye e Amegago le gannyane ka

ntle ga nako yeo ba tla swanela ke go amogela ditefelo go tšwa go Tšhelete ya Pheto ya Gencor le Tšhelete ya Pheto ya Gefco/Msauli ka mokgwa wa go e abelanywa. Baswaredi, ge ba abaganya ditefelo (le ge ba lekola gore ke ditseka tše kae tšeo di swanetšego go tšwa go ditšhelete tšeo di lefilwego ke Gencor le Gefco/Msauli go Traste) ba tla lebelela nako yeo mokgopedi yoo a e tšerego mošomong wo o Amegago nakong ye e Amegafo le dinako tšeo di tšerwego mošomong pele ga goba morago ga nako yeo, gape le magato ao lerole la marela le/goba ditlhale tša marela tšeo batho bao ba ka bego ba bile go tšona goba ba nyakile go ba kgauswi le tšona dinakong tšeo, ge mokgopedi yo a nago le maswanedi a bile kudu le mo go nago le lerole nakongng ya mengwaga e 10, ye 4 yeo e lego gore e wela ka Nakong ya e Amegegago, ye 6 ye e welago ka ntle ga nako yeo, gona, ge dilo ka moka diswana, tšhelete ye e lefelwago Traste ke Gencor, e tla ba 40% go tšhelete ye lefšago go Traste ke Gefco/Msauli e tla ba 60% go tšhelete ye e lefšago mokgopedi;

11.1.4. Morago ga ge nako ya mengwaga e 20 e fedile go tšwa go letšatši la boingwadišo la Traste, pharologanyo gareng ga Nako ye e Amegago le nako ye nngwe e ka se sa ba gona e bile Baswaredi ba tla dumelelwa go hlakanya tšhelete ye e šetšego ge e le gona, ya šala tšhelete yeo e lefetšwego ke Traste ke Gencor le tšhelete yee e lefetšwego Traste ke Gefco/Msauli;

11.1.5. Ge kgopelo ya mokgopedi o mongwe e ngwadišitšwe ke NNS/Brasg pele ga letšatšikgwedi la kwano ya Pheto, letšatšikgwedi leo kgopelo ya bona e ngwadišitšwego le tla tšewa bjalo ka letšatšikgwedi la go romela kgopelo ya gagwwe go Traste.

11.2. Malwetši

11.2.1. Bakgopedi ba Mošomong le ba Tikologo

11.2.1.1 Bakgopedi ba Mošomong le ba Bakgopedi ba Tikologo ba tla swanelwa ke ditefelo go mehuta ye e latelato ya BAM:

11.2.1.1.1 Mesothelia,

11.2.1.1.2 Asbestososis;

11.2.1.1.3 Kankere ya maswafo ye e amanago le marela;

- 11.2.1.1.4 Go kokomoga ga maswafo ga go amana le marela;
- 11.2.1.2. Ditefelo di tla dirwa mabakeng go e lego gore BAM e hlotše go se šome gabotse ga maswafo;
- 11.2.1.3. Go široga go hloka nnete, Bakgopedi ba Mošomong le Bakgopedi ba Tikologong ba ka se be le maswanedi a ditefelo go malwetši a go komomoga ga maswafo a go amana le maswafo ao a sa bontšhego.

11.2.2. **Baboti ba Bakgopedi**

- 11.2.2.1 Baboti le/goba badiragatši ba bohwa bja batho bao ba hlokofetšego nakong ya mengwaga e 3 (meraro) pele ga ge go tla dirwa dikgopelo le Traste tša tefelo ya Mesothelioma goba Kankere ya maswafo yeo e amanago le marela ye e mofeteletšego ka ge a ile a ba mošomong goba tikologong ye e nago le lerole la marela go Mošomo wo o Amegago ba tla swanela ke go dira dikgopelo go Traste, e fela ge e le gore Mmoti o mongwe wa mokgopedi woo kgopelo ya gagwe e ngwadišitšwego le NNS goba Brasg pele ga letšatšikgwedi la kwano ya Pheto, mengwwaga e mehlano e tl emelwa ke ye 3 ka tlhalošong ya “Mmoti wa mokgopedi” temaneng ya 1.1.13.
- 11.2.2.2 Go široga go hloka bonnete go itšego, Baboti ba mokgopedi ba ka se be le maswanedi ba ditefelo, ntle le ge sehlodi sa lehudi e le mesothelioma goba kankere ya maswafo yeo e amanago le marela, go ya ka mo go tla bego gole ka gona.
- 11.2.2.3 Ga go na le kgopelo ya Mmoti/Baboti yeo e tla amogelwago ke Baswaredi mabakeng a ge motho yo a hlokofetšego a ile a dira kgopelo ya mesothelioma le/goba ya kankere ya maswafo ya go amana le marela mo e lego gore kgopelo yeo e ile ya amogelwa ke Baswaredi.
- 11.2.2.4 Ge ba dira ditefelo go Baboti ba Mokgopedi, Baswaredi ba tla hwetša kgonthišišo le netefatšo go tšwa go Baboti ba Mokgopedi yeo e bolelago gore ke yena moemedi wa nnete wa bohwa le/goba wa baboti le gore tefelo go yena e tla ba ka moka le pheto ya bofelo go dikgopelo

ka moka tša bona tšeo e lego tša motho yo a hlokofetšego e bile di tla šireletša Traste kgahlanonog le dikgopelo tše dingwe go tšwa go Baboti ba Mokgopedi. Traste e ka se dumelele kgopelo e nngwe ya Mmoti wa Mokgopedi ya bohwa bjoo. Mmoti kwa Mokgopedi o tla netefatša go aba ditefelo tšeo go motho o mongwe yoo Mmoti wa Mokgopedi a tshepišago go mo emela;

11.2.2.5 Baboti ba Mokgopedi ba tla ba le maswanedi a ditefelo fela ge ba se na mofepi e sego ditshenyo tše dingwe;

11.2.2.6 Mokgopedi o mongwe le o mongwe yoo a romelago kgopelo e bile a phekotšwe gore o na le mesothelioma goba kankere ya go amana le marela e ka ba pele goba morago ga lehy o tla bonwa bjalo ka mokgopedi yo a phelago, e bile ditlhalošo tša 11.2.2.5 di ka se šome.

11.2.3. **Tšhupo ya go fetelwa**

11.2.3.1 Bakgopedi ba tla tlamega go bona ka mongwa wa go ba kgotsosatša, ka mokgwa wo bakgopedi (go akaretša motho yo a hlokofetšego mabakeng a Baboti ba Bakgopedi) ba bilego mo go nago lerole la marela ka go ya go mešomo yeo e amegago le yeo e sa Amegago le ge e le gore go ba moo lefelong leo go bile Nakong ye e Amegago, pele ga/goba morago ga Nako ye e Amegago, goba ka mokgwa o mongwe:

11.2.3.2 Bakgopedi ba Mošomong ba tla, ntle le mabaka ao a ikgethilego, ba tla kgopelwa go tliša taetšo ya ditokumente tša go bontšha gore ba be ba šoma. Ditokumente tšeo tša taetšo ya gore ba be ba šoma di tla akaretša e fela tša se be le magomo a dipego tša MBOD goba CCOD, Mošomo o o Amegago, pego ye nngwe ya mošomo, pego ya kgoro ya Mmušo, pego ya Maphelo, Selipi sa mogolo goba pontšho ya ditefelo tšeo di bontšhago Mokgopedi yo a na go le Maswanedi, le setifikeiti se sengwe goba tokumente e nngwe yeo e tšwago Mošomong wo o Amegago, go akaretša puku ya boitsebišo yeo e nago le setempe goba lenaneo la bašomi leo le bontšhago Bakgopedi bao ba nago le Maswanedi bjalo ka ge e ile ya ba bašomi ba, bašomi go, Mošomo wo o Amanago nakong ye e Amegago.

- 11.2.3.3 Bakgopedi ba Tikologo ba tla kgopelwa go tliša taetšo ya bodulo go goba kgauswi le Mošomong wo e Amegago gape le nako ya bodulo bjoo le bohlatse bja ngaka bja nnete bjoo bo kgonthišišago gore go ba moo go nago le lerole la marela moo bodulong bjoo bo ka no ba bo bile le seabe go feteleng ga BAM. Baswaredi ba tla kgopelwa go amogela le go hlokomela bohlatse bjo bo bontšhago bokgole bjoo bo dutšwego go tšwa go Mošomo o o nago le Maswanedi, metho ye e ka hwetšwago ya go ba lefelong leo le nago le lerole la marela goba meepo e mengwe ya marela goba metšhene ya go šila marela, bogolo bja nako yeo e dutšwego fao, matšatšikgwedi ao ba a dutšego le histori ya mošomo ka moka le tshedimošo ya tša saense le ya semmušo yeo e amanago le magato a lerole tikologon ka ge a hwetšwa goba ge go dirwa gore a tlišwe.
- 11.2.3.4 Baboti ba Bakgopedi ba tla, ge dikgopelo di dirilwe legatong la batho bao ba fetetšwego e bile ba hlokofetše ka lebaka la Mesothelioma goba Kankere ya maswafo yeo e amanago le marela ka lebaka la ge a be a le mošomong wo o nago le lerole, kgopelwa go obamelwa ditlhalošo tša temana ya 11.2.3.2 ka godimo gore ba kgotsofatše Traste gore motho yo a hlokofetšego o be a šoma Mošomng wo o nago le Maswanedi e bile ge dikgopelo di dirwa legatong la batho bao ba fetetšwego ke mesothelioma goba kankere ya maswafo yeo e amanago le marela ka lebaka la ge a be a le tikologong (e sego ya mošomo) ye e nago le lerole a ba a hlokofala ka morago, a kgopelwa go obamela ditlhalošo tša temana ya 11.2.3.3 ka godimo gor a kgotsofatše Traste gore motho yo a hlokofetšego o ba a le lefelong leo le bego le na le lerole;
- 11.2.3.5 Mekgwa ye e swanago ya kabaganyo yeo e beilwego go 11.1.3 e tla šoma kabaganyong ya go ba le moo go nago le lerole la marela gareng ga Mešomo ye e nago le Maswanedi le Mešomo yeo e se nago le Maswanedi;
- 11.2.3.6 Ge kgopelo ye nngwe (ya tikologong goba ye nngwe) yeo e ithekgilego go tšwelela ga Mesothelioma goba ga Kankere ya

maswafo ye e amanago le marela, ga gona le šedi yeo e ka fiwago go goba le moo go nago le lerole la marela nakong ya mengwaga e 10 (lesome) pele ga ge a hlokošana.

11.3. **Tšhupo ya bolwetši**

11.3.1. Mokgopedi yo a nago le Maswanedi o tla kgopelwa go kgotsofatša Baswareni bao ba šomago mabakeng, gore o fetetšwe ke malwetši ao a amegago ao go bolelwago ka ona go 11.2.1.1 ka godimo (Bakgopedi ba Mošomong le Bakgopedi ba Tikologong) le gore motho yo a hlokofetšego ga a sa phela e bile tlhologo ya bolwetši e bile mesothelioma goba kankere ya maswafo yeo e amanago le marela ka ge go bolelwa go 11.2.2 ka godimo (Baboti ba Bakgopedi);

11.3.2. Bjalo ka molaokakaretšo le mabapi le asbestosis le go kokomoga ga maswafo, Baswareni ba tla kgopela tshedimošo yeo ye ba bonago e nyakega go dira pheko ye e tlilego ya bolwetši le tekolo ya nnete ya go palelwa ke go šoma gabotse ga maswafo tšeo di tla akaretšago”;

11.3.2.1. Filimi; ya boleng bjo bo botse ya X-rei ya ka pele le ka morago ya maswafo a Mokgopedi yo a nago le Maswanedi le/goba pego ya dipelo tša X-rei tšeo di beakantšwego e bile di hlophilwego go ya ka sebopego se setelele sa maemo a mokgwathopo wa Mokgatlo wa ditšhabatšhaba wa Mediro (MBM), pego yeo e le yeo e phethilwego e bile e saennwe ke radiolotši wa mangwalo;

11.3.2.2. Dipelo tša diteko tša go šoma ga maswafo (mo e lego gore phokotšego ya tšhomo (thibelo) le sepiromethiri (FEVI le FVC) e a gatišwa) morago ga fao mo e lego gore tekolo e dirwa ke phalemolotši (molekolamafahla) go go se šomeng gabotse ga maswafo/go palelwa go šoma go go amanago le BAM; le

11.3.2.3. Dipelo le dipego tša ditekolo tša kalafo le;

11.3.2.4. Histori ya go ba moo go nago le lerole la marela;

- 11.3.3. Bohlatse bjoo bja tša kalafo bo tla romelwa go bja ba bja dumelwa ke ngaka goba dingaka tšeo di thwetšwego ke Baswaredi gore ba tle ba kgone go di phekola goba go tiišetša phekolo. Sepheto sa ngaka yeo goba sa dingaka tšeo mabapi le tša kalafo bo tla tšewa bjalo ka bja mafelelo e bile bo a tlema go Mokgopedi (Bakgopedi);
- 11.3.4. Mabakeng ao e lego gore phekolo ye e tletšego ga e kgone go dirwa mabapi le tshedimošo ye e filwego ka godimo le/goba mabakeng ao e lego goer go palelwa ke go šoma gabotse ga maswafo go ka nyalanywa ka moka goba gannyane (ka baripana go malwetši a mangwe ao a sa amanego le bolwetši bja maswafo bjoo bo sa amanego le marela (mohlala, bolwetši bja mafahla, ditaetšo tša go kgoga/emphisema, silikhosisi le tše dingwe) Baswaredi ba ka no kgopela Mokgopedi o mongwe le o mongwe yo a naga le maswanedi go ya ditekolong tše dingwe tše ba bonago gore di lokile, go akaretša go sekana ga HRCT gore ba bone diteng le go pharologantšha dilo tše fapanego tša bolwetši bja maswafo bjo bo amanago le marela le bjo bo sa amanego le marela go ba thuša go laola kgopelo.
- 11.3.5. Bjalo ka molaokakaretšo le go ya ka mesothelia ke kankere ya maswafo yo go amana le marela, Baswaredi ba tla kgopela go amogela tshedimošo yeo ba e nyakago gore ba dire ditišetšo tša diphekolo, tšeo di tla akaretšago:
- 11.3.5.1. Filimi ya boleng bjo bobotse ya X–rei ya ka pele le ka morago ya maswafo a Mokgopedi yo a nago le Maswanedi le/goba pedo yeo e hlalošago dikhwetšo, pegu yeo ya akaretša dihlopho tša filimi ya X–rei go ya ka mokgwa wa makgatlo wa Bodišhabatšhaba wa Mediro (MBM) wa bolwetši bjo bongwe le bjo bongwe bo sepelelanago le go kokomoga ga maswafo goba le bja go sepelelana le maswafo bjo bo se nago le bothata kudu,
- 11.3.5.2. Pegu ya thutabolwetši yeo e beakantšwego go ya ka:
- 11.3.5.2.1. tekolo ya disele ya mohlala wa thutabolwetši, mohlala, ya go kokomoga goba ya tlhale ya maswafo goba ya seela, le/goba;

- 11.3.5.2.2. tekolo ya ditho tše thošitšwego mmeleng;
  - 11.3.5.2.3. dipoelo goba dipego tša tekolo ya kalafo (ge e le gore ke mabakeng a Mmoti wa Mokgopedi, tekolo yeo e dirilwe nakong ya bophelo bja motho yo a hlokofetšeg); le
  - 11.3.5.2.4. Histori ya go ba moo go nago le lerole la marela;
- 11.3.6. bohlatse bjoo bja tša kalafo bo tla romela go bja ba bja dumelwa ke ngaka goba dingaka tšeo di thwetšwego ke Baswaredi gore ba tle ba kgone go diphekola goba go tiišetša phecolo. Sepheto sa ngaka yeo goba sa dingaka tšeo mabapi le tša kalafo bo tla tšewa bjalo ka bja mafelelo e bile bo a tlema go Mokgopedi (Bakgopedi).

12. Dipeelano tša ditefelo tše dinngwe le tše dinngwe

- 12.1. Melawana ye e latelago go tee le melawana ye mengwe yeo Baswaredi ba ka bonago e lebane e tla šoma go dipeelano tša tefelo e nngwe le e nngwe yeo e dirwago ke Baswaredi go Bakgopedi bao ba nago le Maswanedi:
- 12.1.1. Go ka ka tšeo di beilwego temaneng ya 12.1.6 ka fase, ga go ba le tefelo ya mohuta o mongwe yeo e ka dirwago go fihla dikgwedi tše tshela morago ga letšatši kgwedi leo Traste e ngwadišitšwego ka lona gona nakong yeo Baswaredi ba tla laola tšhelete ya ditefelo tša ditshenyo le difomula goba dilekanyo tša ditshenyo go ya ka keletšo ya setsebi yoe hweditšwego go phetagatša Nepokgolo;
  - 12.1.2. Mokgopedi yoo a nago le Maswanedi yo a lefilwego ditefelo tša asepestosisi goba tša go kokomoga ga maswafo yoo a phekotšwego go ba le mesothelioma goba kankere ya maswafo ya go amana le marela, goba Baboti ba motho yoo yo a hlokofetšego e bile tlhlo ya lehu e lego mesothelioma le/goba kankere ya maswafo ya go amana le marela (go ya ka mokgwa o go lego ka gona) le ge dilekanyo ka mokgwa di fihleletšwe, gona (go ya ka 11.2.2. ge e le Baboti ba Mokgopedi) ba tla ba le maswanedi a go lefša phapano ya tšhelete gareng ga tefelo ya godingwana (nakong ya ge ba dira dikgopelo gape) le tefelo yeo Mokgopedi yo a nago le maswanedi a amogetšego nakong ye e fetilego ya BAM yeo e sa tshwenyego

kudu. Lebakeng la ge go dirwa dikgopelo gape ka fase ga ditlhalošo tša temana ye, Mokgopedi yo a nago le Maswanedi a ka se kgopelwe go (gape) tliša bohlatse bja gore o ile a ba lefelong leo le nago le lerole la marela,

12.1.3. Baswaredi ba tla lekola gape mešomo ya Traste le ditefelo tšeo di dirilwego ke bona ka fase ga yona nakong ya mengwaga e 3 ya ge e thoma e sego ditefelo tše dingwe tša sebakanyana go bakgopedi ba mesothelioma le ba kankere ya maswafo ya go amana le marela. Ba ka no, ge tekolo yeo e dumela, dira ditefelo tše dingwe go bao go fihla ga bjalo ba šetšego ba lefilwe tšhelete ye itšego go dira ditefelo ka moka go batho bao ba lego legatong la tšhelete ye ntši yeo e sa fetego yeo e lekanago le ditšhelete tšeo di lešago. Ditefelo tše dingwe gape di tla ba taolong ye e tletšego ya Baswaredi e bile go ka se be le kgapeletšo go bona go dira ditefelo tše dingwe le ge ba tšea sepheto sa go dira ditefelo tše okeditšwego morago ga moo;

12.1.4. Go lebeletše ditlhalošo tša 12.1.2, 12.1.3, 12.1.6 le tša 12.1.7 ditefelo ka moka e tla ba tša ditefelo tša tšhelete ka moka, e bile ga gona le mokgopedi yo a ka lešago ditefelo tša go feta e tee ke Traste;

12.1.5. Ditefelo ka moka tša ditshenyho tša kakaretšo tšeo di dirilwego ke Traste di tla ithekga go go palelwa ke go šoma gabotse ga maswafo:

12.1.5.1 lebakeng la mesothelioma le kankere ya maswafo ya go amana le marela, go palelwa ke go šoma gabotse ga maswafo go tla tšewa go ba 100%;

12.1.5.2 lebakeng la asepestosisi le go kokomoga ga maswafo, mehuta e mebedi ya go palelwa ke go šoma gabotse ga maswafo e tla bonwa – seemo seo se hlolago go se šome gabotse ga maswafo ga

magareng ga 10% le 40% le seemo seo se hlolago go se šome gabotse ga maswafo ga 40% goba go feta.

- 12.1.6 Ntle le 12.1.1 ka godimo le nakong yeo go bolelwago ka yona gona moo, motho yoo a nago le mesothelioma goba kankere ya maswafo yeo e amanago le marela yoo Baswaredi ba kgotsofatšego kudu gore ke Mokgopedi yo a nago le Maswanedi a tla ba le maswanedi a go dira dikgopelo tša tefelo ya peleng ya tšhelete, go ya ka dipeelano le go ya ka dilekanyo tšeo di tla laolwago (bewago) ke Baswaredi. Mokgopedi yo a nago le Maswanedi yo a lefilwego tšhelete ya peleng ya mesothelioma goba ya kankere ya maswafo ye e amanago le marela ba tla lefša tšhelete ya koketšo ge e le gore dilekanyo ka moka tša maswanedi di a fihlelwa, e fihal go tšhelete ya phapano gareng ga yeo e mo swanetšego le tšhelete ya ditefelo ya peleng yeo Mokgopedi wa Maswanedi a šetšego a e amogetše peleng.
- 12.1.7 Baswaredi ba tla dumelwa ka go rata le taolo ya bona ye e tletšego go dira ditefelo tša lebakanyana go sa emetše taolo ya kgopelo, e fela go lebaka leo dikgopelo di dirwago ke bakgopedi bao ba phelago bao Baswaredi ba kgotsofetšego, go ya ka ditlhalošo tša Kwanosemolao ye, ba na le mesothelioma le/goba kankere ya maswafo ya go amana le marela. Ga go na le tefelo yeo e tla dirwago ka fase ga temana ye ntle le ge motho yoo a amogelago tefelo/ditefelo a phela letšatšikgweding leo tefelo e dirwago.
- 12.1.8 Baswaredi ba tla fiwa taolo ye e tletšego, ka gare ga tikano ya keletšo ya setsebi ye e amogetšwego, go laola le go šomiša melao ye e lokilego le/goba difomula le/goba mananeotefo a dikholego go tla go lefela Bakgopedi ba Maswanedi ditefelo tša ditshenyo tša kakaretšo le tše ikgethilego, di lefša fela go ya ka ditshenyagalelo tša kalafo le/goba go lahlegelwa ke meputso goba thekgo. Baswaredi ba ka šomiša taolo ya bona go dira ditefelo tša magareng tšeo di akaretšago ditshenyo tša kakaretšole tše ikgethilego go fihla mo e lego gore se se ka fihlelwa ka mokgwa wo o sepelelango le Nepokgolo ya Traste.
- 12.1.9 Go lebeletšwe Bakgopedi bao ba nago le Maswanedi ba ba nago le mesothelioma le/goba kankere ya maswafo yeo e amabago le

marela, Baswaredi ba swanetše go abaganya ditefelo tše dingwe le tše dingwe go ya ka ditshenyo tša kakaretšo le tše ikgethilego go hlokomelwa, ga reng ga tše dingwe:

- 12.1.9.1. Go ba mo go nago le lerole la marela go gongwe (tšona ke, go ba le mo go nago le lerole la marela ntle le Mešomong yeo e Amegago le/goba pele ga le/goba nakong ya le/goba morago ga Nako ye e Amegago ntle le, lebakeng la Mokgopediwa Mešomong, ge go ba le moo go nago le lerole e le ga Tikologo go go tšwago go Mošomo wo o Amegago); le
- 12.1.9.2. Malwetši a mangwe a maswafo a go se amane le marela ao a ka bego a ile a hlola go se šome gabotse ga maswafo (ona ke, bolwetši bja mafahla, go kgoga/emphesema, silikhosisi le a mangwe).
- 12.1.10. Ge e abaganya ditefelo (tše go boletšwego ka tšona go 12.1.9 ka godimo) melao ye e latelago (gotee le melao ye mengwe yeo Baswaredi ba ka bonago e lokile) e tla šoma:
- 12.1.10.1. Karolo (yeo e hlalošitšwego bjalo ka peresente) yeo bolwetši bjo bongwe le bjo bongwe bja maswafo bjo bo amanago le marela bo e dirilego gore go be le go se šome gabotse ga maswafo e tla ntšhwa go ditefelo tše dingwe le tše dingwe; le
- 12.1.10.2. 12.1.1.2 karolo (yeo e hlalošitšwego bjalo ka peresente ya go ba moo go nago le lerole ka moka), yeo go ba moo go nago le lerole la marela ntle le go mošomo wo o Amegago go e dirilego gore go be le go se šome gabotse ga maswafo e tla ntšhwa go ditefelo tše dingwe le tše dingwe.
- 12.1.11. Ge ba dira ditefelo Baswaredi ba tla ntšha go tshenyo ye e ikgethilego, goba go tšhelete ya ditefelo tša magareng tše di amanago le tšhelete ya tshenyo ye nngwe ye e ikemego yeo e amogetšwego ke Mokgopedi yo a nago le Maswanedi ka fase ga ditlhalošo tša ODMWA goba tša COIDA (goba bahlatlami ba tšona) goba tšhelete yeo Bakgopedi bao ba nago le Maswanedi ba tla bago

le maswanedi a yona ka fase ga ODMWA goba COIDA. Baswaredi ba tla ntšha gape ka go tshenyoye e ikemego goba go tšhelete ya ditefelo tše dingwe le tše dingwe tša magareng tšeo di amanago le tshenyoye e ikemego, tšhelete ye nngwe le ye nngwe yeo e amogetšwego ke Mokgopedi wa go ba le Maswanedi ka mokgwa wa inšorensense, thušon ya tša kalafo goba kalafo ya yona, ya go e fokotša maatla goba ka mokgwa o mongwe tšeo dikgopelo tša bona di amanago natšo.

- 12.1.12. Ge ba dira ditefelo go Bakgopedi bao ba nago le Maswanedi, Baswaredi ba tla hlokomela:
- 12.1.12.1. Dikholego tšeo baboti ba di amogetšwego ka bo bona bjalo ka moholegi (baholegi), ba tla (go swana le go 12.1.11) ntšha dikholego tše go tšwa go ditefelo tše ikgethilego tša tshenyoye goba go tšwa akhaonteng ye nngwe ya ditefelo tša magareng tšeo di amanago le tshenyoye e ikgethilego;
- 12.1.12.2. Ditefelo tše di dirilwego go motho yo a hlokofetšwego ka lebaka la asepestosis le/goba go kokomoga ga maswafo pele ga lehu la gagwe, ba tla ntšha tšhelete ya ditefelo tšeo/tšeo di dirilwego peleng go ntšhwa tšhelete ya ditefelo tše dingwe le tše dingwe tšeo Baswaredi ba bonago di swanetšwego go lefša le go lefelwa Baboti ba Bakgopedi;
- 12.1.13. Baswaredi ba tla ba le maatla a go lekola gape difomula le/goba makgetho a dikholego ge ba lefela Bakgopedi bao ba nago le Maswanedi ditefelo tša bona tša ditshenyoye tša kakaretšo le tše ikgethilego ka nako ye itšego (moo go ka se fete ga tee ka ngwaga) moo go tla yago ka ditekolo tša bona tša kgonego le boleng bja dikgopelo tša nako ye e tlogo le, go hlokometšwe bophelo bja Traste, ba tla beakganya difomula le/goba lekgegho gabotse. Go ya ka 12.1.3, fomula e nngwe le e nngwe le/goba peakanyo lekgetho di ka se lebeletwe nakong ya peleng, e bile Mokgopedi o mongwe le o mongwe yo a nago le Maswanedi yo a amogetšwego ditefelo pele ga peakanyo yeo a ka se be le maswanedi a go holega go tšwa g dite

felo tše dingwe gape nakong ya ge difomula le/goba makgetho a oketšwa e bile mokgopedi wa mohuta woo a ka se tlamege go lefelamorago ditšhelete tše dingwe go Traste nakong ya ge difomula le/goba makgetho a fokotšwa.

12.1.14 Go lebeletšwe ditefelo tša Gencor le/goba Gefco le/goba Msauli tša ditšhelete tša tšona tša Pheto, Baswaredi ba tla bona gore ga go na le ditefelo tše di dirwago go Mokgopedi o mongwe yoo a nago le Maswanedi ntle le go fihlela ge Mokgopedi yoo a nago le Maswanedi a tlišitše e bile a saenne tumelelano ya go ngwalwa a bile a tshepišitše go lokolla le go ntšha (ka mekgwa ye e dumeletšwego) go mokgatlo/mekgatlo (le ona/lekoko a yona) yeo e dirilego ditefelo. Go lebeletše morago ga tšhupo ya mokgatlo/mekgatlo yeo e dirilego ditefelo tša Ditšhelete tša tšona tša Pheto, tokolo le ntšho di ka tšea e tee ya mekgwa ye e latelago:

12.1.14.1 Tokollo le ntšho tša Gencor le Lekoko la Gencor (tlhomaganyo "A1");

12.1.14.2 Tokollo le ntšho tša Gencor, Lekoko la Gencor, le Lekoko la Gefco(tlhomaganyo "A2");

12.1.14.3 Tokollo le ntšho tša Gencor, Lekoko la Gencor, Gefco, Lekoko la Gefco, Msauli le Lekoko la Msauli (tlhomaganyo "A4");

13. Ditlamego tše Dingwe tše Ikgethilego tša Baswaredi

13.1 Baswaredi ba dumela le go amogela gore Traste e tlama ke dipeelano le maemo tša kwano ya Pheto ka ge di amana le goba di sepelelana le Traste. Ntle le go nyatša dikakaretšo

13.1.1. Ka pele ge Traste e seno amogela tšhelete ye nngwe goba ka moka tšeodi e lefetšwego ke goba legatong la Gencor (ka ge go hlalošitšwe ka go kwano ya Pheto), Traste e tla lefa NNS tšhelete ye e ka bago R11 495 000,00 go tee le mašokotšo (tswalo) tše di oketšegilego mo tšheleteng ye go ya ka dipeelo tša yona ge go thušwa akhaonte ya ditshenyagalelo yeogo boletšwego ka yona ka go kwano ya Pheto;

- 13.1.2. Ka pele ge Traste e seno amogela tšhelete ye nngwe goba ka moka tšeo di lefetšwego ke goba legatong Gefco le/goba Hanova (ka ge go hlalošitšwe ka go kwano ya Pheto), Traste e tla lefa NNS tšhelete ye e ka bago R500 000.00 go tee le mašokotšo (tswalo) tšeo di oketšegilego mo tšheleteng ye go ya ka dipeelo tša yona ka go thušo ya Gefco go akhaonte ya ditshenyagalelo yeo go boletšwego ka yona ka go kwano ya Pheto. Ka pele ge Traste e seno amogela tšhelete ye nngwe goba ka moka tšeo di lefetšwego ke goba legatong la Msauli le/goba ACA (ka ge go hlalošitšwe ka go kwano ya Pheto), Traste e tla lefa NNS tšhelete ye e ka bago R250 000.00 gotee le mašokotšo (tswalo) tšeo di oketšegilego mo tšheleteng ye go ya ka dipeelo tša yona ka go thušo ya Msauli go akhaonte ya ditshenyagalelo yeo go boletšwego ka yona go Kwano ya Pheto;
- 13.1.3. Go maemo a boitlamo ao a beilwego go temana ya 3 ya kwano ya pheto a sa tšwelele go fihla ka la 30 June 2003 goba letšitšikgwedi le lengwe leo le latelago leo le ka bego le kwanatšwe magareng ga NNS le Gencor, Baswaredi ba tla, nakong ya matšatši a 5 morago ga letšatšikgwedi leo, ga Gencor le lekoko la Gencor tšhoretšo ya go ngwalwa yeo e šireletšago Gencor le/goba Maloko a lekoko la Gencor le ba bona goba le bona o mongwe wa bona, go ya ka moo go tla bego go le ka gona, go hloka molato go ditshenyagalelo ka moka tšeo di hweditšwego ke bona goba di hweditšwego ke o mongwe wa bona, go ya ka moo go tla bego go le ka gona, mabapi le tshepetšo ya semolao yeo e filwego kgahlanong le bona ka moka ge ba kopane goba gantši ka o mongwe wa bona yeo e dirilwego ke o mongwe goba ba bangwe ba babori le/goba babohwa bja Kubari goba Lombaard goba Ncheyagae le go tšwa go, le kgahlanong le ditefelo le/goba ditshenyo le/goba ditshenyegalelo le goba ditshenyagalelo ka moka tše amanago le tšona, go akaretša Pheto le goba dikwano (ditshitelego) tša dikgopelo tše dingwe tšeo babati le /goba bohwa tšeo go boletšwego ka tšona tšeo ba ka bago natšo;
- 13.1.4. Ge maemo a boitlamo ao a beilwego go temana ya 5.1.1 ya Kwano ya Pheto a sa tšwelele go fihla ka la 30 June 2003 (goba letšatšikgwedi le lengwe leo le latelago leo leka bego le kwanetšwe magareng ga NNS le Gefco) goba ge e le gore maemo a boitlamo a

Gefco a temana ya 5.1.2 a Kwano ya Pheto ga a tšwelele go fihla ka la 30 June 2003 (goba letšatšikgwedi le lengwe leo le latelago leo le ka bego le Kwabnetšwe magareng ga Gencor le NNS), Baswareedi ba tla, nakong ya matšatši a 5, fa Gefco le maloka a lekoko la Gefco le Hanova tšhireletšo ya go ngwalwa yeo e šireletšago Gefco le maloka a lekoko la Gefco le Hanova le ba bona goba le bona o mongwe wa bona, go ya ka moo go tla bego go le ka gona, go hloka molato ga ditshenyegalelo ka moka tšeo di hweditšwego ke bona goba ke o mongwe wa bona, go ya ka moo go tla bego go le ka gona, mabapi le tshepetšo ya semolao yeo e filwego kgahlanong le bona ka moka ge ba kopane goba gantši ka o mongwe wa bona ka moka ge ba kopane goba gantši wa bona yeo e dirilwego ke o mongwe goba ba bangwe ba baboti le goba ba bohwa bja Hubari goba Lombaard goba Ncheyagae le go tšwa le kgahlanong le ditefelo le goba ditshenyo le goba ditshenyegalelo le/goba ditshenyagalelo ka moka tše amanago le tšona, go akaretša pheto le goba dikwano (ditšhitelego) tša dikgopelo tše dingwe tšeo ba boti le/goba bohwa tšeo go boletšwego ka tšona tšeo ba ka bago natšo;

- 13.1.5. Ge maemo a boitlamo a Msauli ao go boletšwego ka ona go temana ya 7.1.1 ya kwano ya Pheto a sa tšwelele go fihal ka la 15 May 2003 (go ba letšatšikgwedi le lengwe leo le latelago leo le ka bego le kwanetšwe magareng ga NNS le Msauli), goba ge e le gore maemo a boitlamo a Msauli ao go boletšwego ka ona go temana ya 7.1.2 ya kwano ya Phego ga a tšwelele go fihla ka la 30 June 2003 (goba letšatšikgwedi le lengwe leo le latelago leo le ka bego le Kwanetšwe magareng ga Gencor le NNS), Baswareedi ba tla, nakong ya matšatši a 5, fa Msauli le maloko a lekoko la Msauli le ACA tšhireletšo ya go ngwalwa yeo e šireletšago Msauli le maloko a lekoko la Msauli le ACA le ba bona goba le bona o mongwe wa bona, go ya ka moo go tla bego go le ka gona, go hloka molato go ditshenyagalelo ka moka tšeo di hweditšwego ke bona goba di hweditšwego ke o mongwe wa bona, go ya ka moo go tla bego go le ka gona, mabapi le tshepetšo ya semolao yeo e filwego kgahlanong le bona ka moka ge ba kopane goba gantši ka o mongwe wa bona, yeo e dirilwe ke o mongwe goba ba bangwe ba baboti le/goba ba bohwa bja Kubari goba Lombaard goba Ncheya

gae le go tšwa go, le kgahlanong le ditefelo le/goba ditshenyo le/goba ditshenyegalelo le goba ditshenyagalelo ka moka tše amanago le tšona, go akaretša pheto le goba dikwano (ditšhitelego) tša dikgopelo tše dingwe tše baboti le/goba bohwa tše go boletšwego ka tšona tše ba ka bago natšo;

13.1.6. Ka pele ge ba seno amogela Tsebišo ya Ditshepetšo tše Amegago (ka ge peelano yeo e hlalošitše ka go Kwano ya Pheto), ba šireletša mekgatlo ye e amegago ya ba bona ya bona o mongwe wa bona, go ya ka moo go tla bego go le ka gona, ba hloka molato go dikoloto goba ditshenyegalelo tše di hweditšwego gabotse ke bona goba o mongwe wa bona, go ya ka moo go tla bego go le ka gona, mabapi le tshepetšo ya semolao le goba yeo e filwego kgahlanong le ditefelo le ditshenyo ka moo tshepedišong yeo ya semolao le/goba dipheo le/goba dikwano (ditšhitelego) tša tshepetšo ye o go boletšwego ka yona, ka ge go hlalošitšwe ka botlalo ka go temana ya 12 ya kwano ya Pheto;

13.1.7. Traste e tla amogela, dumela le go dumelelana le kgopelo e nngwe le e nngwe yeo e dirilwego ke Gencor ya gore kgopelo ye nngwe le ye nngwe ya Tsošološo (ka ge go hlalošitšwe ka go Kwano ya Pheto) e phethwe. Go široga go hloka bonnete, tumelelo ya Traste e tla nyakwa fela ge pheto e nyaka tšhomišo ya ditšhelete (goba karolo ya yona) ka go akhaonte ya khwetšomorago ya tsošološo (ka ge go hlalošitšwe ka go kwano ya Pheto).

13.2 Baswaredi ba tla amogela le go dumela fela dikgopelo tše di dirilwego ke motho o mongwe tša ditefelo ge foromo ya dikgopelo e fetša go saenelwa ke yena motho yoo moo e lego gore Mokgopedi o a dumela, gareng ga tše dingwe, gore:

13.2.1 Ge ditefelo tše dingwe di dirwa, o tla saena kwano ye e ngwadilwego a ba a tshepiša go lokolla le go ntšha ka mokgwa o tee wa ditlhomaganyo tša "A1" go fihla go "A4" go ya ka moo go tla bego go le ka gona (ka ge go hlalošwa ka botlalo go temana ya 12.1.4 ("tlogelo ya tšhomišo ya Maswanedi");

- 13.2.2 Sephetho sa dingaka le/goba phanele ya tša kalafo yeo e thwetšwego ke Traste go ditaba ka moka tša kalafo tša go amana le kgopelo e tla ba tša mafelelo e bile tša tlama go Mokgopedi;
- 13.2.3 Ge kgohlano ye nngwe e hlago gareng ga mokgopedi le Traste e amana le kgopelo ya gagwe, kahlolo le /goba di pheto tša Traste tšeo di dirilwego mabapi le kgopelo le/goba ditefelo tše dingwe tšeo di dirilwego goba tšeo di sego tša dirwa ke Traste go lebeletšwe kgopelo yeo, kgohlano yeo e tla fetšwa ke bonamodi go ya ka dithalošo tša temana ya 23 ya Kwano ya Pheto ge tshedimošo ka botlalo e hweditšwe.
- 13.3 Baswaredi ba dumela le go amogela go Traste ke moemedi yo a thwetšego wa Gencor, Gefco le Msauli go tla go dumela dikholego tšeo di tlišitšwego ke dihamphani tšeo le go ya ka dipeelano tša tlogelo ya tšhomišo ya maswanedi le gore ba a tlamega go le gore ba tla saena (le gore ba tla dumela legatong la tšona) tlogelo yeo ya tšhomišo ya maswanedi morago ga go tlatšwa le go saena ga foromo ya kgopelo, ka moka tšeo di hlalošitšwego go temana ya 13.2.

14 Diprotšeke tša Setšhaba

Diperesente tše lesome tša mašokotšo tšeo di oketšegilego go dipeelo tša Traste di tla hwetšwa, ka taolo ya Baswaredi fela, go dira le go thekga diprotšeke le mananeo a go akaretša, e fela a tswalelelwa go:

- 14.1 Thibelo ya malwetši a go amana le marela;
- 14.2 Tlišo le/goba koketšo ya thekgo yeo e sego ya ditšhelete go batho bao ba swerwego ke BAM; le
- 14.3 Tlišo ya ditirelo tša tshedimošo le keletšo go batho le malapa a batho bao ba amilwego ke BAM ka mokgwa wa bahlokamedi le dingaka.

Hlatse:

**wa Khamphani ya Ditšhelete le ya
Tlhohlomišo ya Griqualand**

.....

.....

yo a tiišetšago taolo ya gagwe go

yona

E saennwe

ka la

2004

Hlatse:

wa Msauli Asbes Beperk

.....

.....

E saennwe

ka la

2004

Hlatse:

**wa Moswaredi wa Mathomo-
Maitland Trust Limited**

.....

.....